

'סיפורי היונה'

מדריך למורה ולגננת

יונה חצי לבנה – מסע בירושלים מדריך לגנת ולמורה

מה אנחנו רוצים לספר לילדים על ירושלים? מה עוד לא נאמר עליה – בפסוקים, בתפילות, בשירים, בציורים, במפות עתיקות וגם... בכתבות קשות בעיתון...

בתכנית 'סיפורי היונה' של מיתרים אנו רוצים להדגיש את הרבגוניות של העיר – את ריבוי העדות, העמים והדתות, את השפות הרבות שאנחנו שומעים ברחובות ירושלים, את האנשים השונים, איש איש ובגדו המיוחד לו – החסיד עם השטריימל, הצעירה בגינס, הילד עם הכיפה הסרוגה, הגבר עם הכאפייה, הנזירה בגלימה השחורה.... כולם מכאן, כולם כאלו, כולם ירושלמים.

המהות של מיתרים טמונה בריבוי הקולות שבה, ריבוי קולות המאפשר מפגש ושיח ומוביל לתפיסה מורכבת ועמוקה של המציאות. תפיסה זו מהדהדת את ירושלים – עיר מורכבת, רבת גוונים ומרובת מחלוקות ויחד עם זאת עיר שהמילה "שלום" היא חלק משמה.

התכנית מבוססת על הספר "יונה חצי לבנה" שכתבה אילנה זיידמן ואיירה מאיה שליפר, בהוצאת הקיבוץ המאוחד. היונה בספר עפה בשמי ירושלים ומבקרת באתרים שונים בעיר, בדרכה לטמון פתק בכותל המערבי עבור זקנה ירושלמית חביבה.

בעקבות הספר ביקשנו מהמחברת לכתוב עוד תשעה "סיפורי יונה" במיוחד עבור ילדי מיתרים. בסיפורים אלה היונה מבקרת בשכונות ומקומות מעניינים בירושלים ומשתתפת בחגים וטקסים שונים ודרכם נחשפת למגוון ולריבוי האנושי של העיר. הספר והסיפורים מיועדים למורה ולגנת, שתספרנה אותם בזמן ובצורה שתמצאנה לנכון.

במסגרת התכנית הילדים יקבלו "יומן מסע" המזמין אותם להמשיך את הטיול באמצעות יצירות, תמונות, וסיפורים משפחתיים על ירושלים. מטרתו של היומן היא לתת לילדים אפשרות להמשיך את חוויית הפגישה עם ירושלים גם בבית, עם בני המשפחה, וכך להפוך אותה לאישית יותר. היומן גם מזמין את הילדים לבטא את הרגשות והרעיונות שמעלים בהם הסיפורים והנופים הירושלמיים עליהם שמעו בגן ובכיתה. ולבסוף – היומן יכול להוות מזכרת אישית לשנת ירושלים כדברי השיר: "לכל אחד יש עיר ושמה ירושלים...."

כיצד נבחרו האתרים שבהם מבקרת היונה?

הקו המנחה שלנו היה לספר על מקומות משמעותיים בירושלים, המתקשרים למעגל השנה (חנוכה, סליחות, באלול ותשרי, יום העצמאות....). מטרתנו הייתה להבליט את הרבגוניות של בני ירושלים בכל מקום ובכל מועד, וחלק מן הפעילויות שאנו מציעים במדריך נועדו להעשיר את הרעיון הזה.

בנוסף לפעילויות אנו מציעים גם לבנות "קיר ירושלים" דינמי, (במדריך קראנו לקיר - "אנו בונים את ירושלים") שעליו נתלה ונדביק יצירות של הילדים, צילומים מתאימים – על פי האתרים שבהן מבקרת היונה, וכיוצא בזה.

בסופו של כל אחד מסיפורי היונה, היא מביאה במקורה מזכרת מכל מקום/אירוע.

הילדים יכולים להחליט על המזכרת ביחד או כל אחד לעצמו – לפי בחירת הגנת והמורה. ה"מזכרת" יכולה למצוא את מקומה במחברת המסע של הילדים, או ב"קיר ירושלים" או כמזכרת הנלקחת הביתה.

היות שהתכנית משלבת אתרים ומועדים אנו מציעים לכיתות א' להשתמש בתכנית במהלך השנה – בסמוך וכחלק מהעיסוק במועדים הרלוונטיים. בגנים אנו מציעים לרכז את התכנית ב-7-10 מפגשים לקראת יום ירושלים.

כל גננת/מורה מקבלת:

- את הספר "יונה חצי לבנה".
- קובץ של תשעה "סיפורי יונה".
- מדריך ובו התייחסות אל הסיפור, הצעות לפעילויות ושית, הצעות ליצירה ביומן המסע והצעות לקיר ירושלים.
- בסוף כל פרק במדריך יש לינק שיביא אתכן לשיר או סרטון מתאים. ביומן המסע הדפסנו במקום הלינק "ברקוד" שבאמצעותו יוכלו הילדים להגיע בבית אל השיר והסרטון בעזרת הסמארטפון של ההורים.

מבנה התכנית:

מעגל השנה	האירוע	המקום
אלול ותשרי	סליחות	נחלאות
חשון	חג הסיגד	טיילת ארמון הנציב
כסלו	חג האורים – חנוכה וחג המולד (את המקומות כתבת כבר)	מאה שערים והרובע הנוצרי
טבת	עשרה בטבת - יום אבל לזכר תחילת חורבן ירושלים.	רחבת הכותל
שבט	טו בשבט – פריחת השקדיות, טבע ואומנות בעיר.	עין כרם
אפשר לחבר לפורים	המבקרים בגן החיות	גן החיות
	טיול בירושלים.	הרכבת הקלה
אייר	יום הזיכרון ויום העצמאות.	הר הרצל
סיון	ותיקין אחרי תיקון ליל שבועות ברחבת הכותל, ותיאור התפילה ברמאדן.	רחבת הכותל והר הבית

סליחות בנחלאות

בסיפור על נחלאות רצינו להביא זכרונות, מראות וריחות של "ירושלים הישנה", השכונות הצפופות, המשפחות המסורתיות המגוון העשיר של עדות, מנהגים, מנגינות ומסורות, ביחד עם הלכידות הקהילתית והקשרים החמים בין השכנים.

אנחנו ממליצים לקרוא רק את שתי הפסקאות הראשונות של הסיפור בהן ניסים חוזר הביתה ועובר במחוזות ילדותו.

נקודות לשיחה:

* איזו תחושה העלה בכם הסיפור?

* האם היו בו פרטים מפתיעים? מה? מדוע הפתיעו?

* איזו אווירה מיוחדת עולה מתיאור סמטאות נחלאות?

* במה שונה ובמה דומה התיאור לחיים שלכם?

* במה דומה נחלאות לשכונה שאתם גרים בה?

* שיחה מסביב לשכונה צפופה – יחסי שכונות וקהילה חזקים, אבל גם חוסר נוחיות. מה יותר נחמד בעיניכם

– השכונות הישנות או בתים עירוניים?

* על יחסי שכונות שהילדים מכירים. אל מי הולכים לבקש מצרכים כשאזלו? האם יש פעילות שכונתית? גינות

קהילתיות, סוכות משותפות (מתאים לחודש תשרי),

דרך הסיפור הזה אנחנו יכולים לעסוק בסמטאות ירושלים – מה מזמנת לנו שכונה צפופה שכזו בה תליית

כביסה חייבת להיעשות מבית לבית? מה זימן בעבר התנור השכונתי.

כדאי לדבר על שכונות שבנויות סביב חצר (חלקן ממש שכונות סגורות) כי בעצם נחלאות היא ברובה גוש של

שכונות חצר ואפשר לדבר גם על השמות המיוחדים והרבים של השכונות בתוך נחלאות:

נחלת יצחק, נווה שלום, שבת צדק, זיכרון יוסף, מחנה יהודה, אוהל משה, אוהלי יעקב ועוד ועוד עשרים ותשע

במספר.

שכונת שבת אחים - היא ראשי תיבות של מגוון העדות של דיירה -

שפניולים, בגדדים, תימנים, אורפלים, חלאבים, יוונים ומוגרבים.

דרך הדיבור על סמטאות נחלאות אפשר להרחיב על היציאה מהחומות שמטרתה הייתה דווקא רווחה ביחס

לצפיפות העיר העתיקה.

<https://www.youtube.com/watch?v=s9BjT1AQkHk> להרחבה על נחלאות של פעם:

לאחר מכן נמשיך את הקריאה המתארת את חווית הסליחות ומגוון העדות בנחלאות.

<https://www.youtube.com/watch?v=K4jAShKwG00> להרחבה על סליחות בנחלאות:

נקודות לדיון

- מה פירוש המושג סליחות?
- מה ההבדל בין סליחות לתפילה.
- למה דווקא בחודש אלול אומרים סליחות?
- אילו עוד דרכים לבקש סליחה אתם מכירים?
- נוהגים לומר סליחות בבית הכנסת, כשכולם מתכנסים ביחד. מה ההרגשה שם לדעתכם? מה היה קורה אם כל אחד היה אומר סליחות בבית, לבד? האם להתפלל ביחד עוזר לתפילה או דווקא מפריע?
- נוהג לומר סליחות דווקא בלילה או מוקדם בבוקר? איזו אוירה יש בשעות אלה? איך היא משפיעה על אמירת הסליחות? מה היה קורה אם היינו אומרים סליחות באמצע היום?

פעילויות:

- איך זה לגור בנחלאות – להתייעץ עם הילדים איך אפשר לעשות סימטה בתוך הגן / הכיתה (כיסאות, למתוח קווים עם מסקינטייפ צבעוני או איזולירבנד). ללכת בסמטה – זה מול זה. מה קורה? למה זה גורם? זה מצחיק? זה מעצבן?
- להמחזי את ההשכמה לסליחות – הגבאי העובר בשכונה ודופק על הדלתות, וקורא "קומו יהודים לעבודת הבורא", או "עורו ישנים" הקימה המנומנמת של בני המשפחה....
- להשמיע שנים או שלושה לחנים של אותו פיוט – אדון הסליחות (הקלאסי, זה של רזאל ועוד) איזו הרגשה נותנת לכם כל מנגינה? איזו מנגינה / תחושה מתאימה יותר לפיוט לדעתכם?

אנו בונים את ירושלים

- לצייר, לגזור או להדביק קלקרים או קרטון ביצוע בצורת בתי נחלאות, בצפיפות עם גגות אדומים וביניהם לצייר חבלי כביסה.
- לכיתות א': מילוי הלוח סביב (כיוון שמרבית הלוח עדין ריק) ניתן לכתוב או לצייר פתקי סליחה. שירי סליחה או תמונות מנחלאות הישנה.

יומן מסע

- לחלק לילדים מדבקות (פרצופים, או אנשים) ולבקש מהילדים להושיב את הדמויות בבית הכנסת .
- משימה משפחתית – לצאת עם ההורים לטיול בשכונה ולצלם מקומות שהילד אוהב במיוחד (הקיוסק שבו קונים ממתקים..... גינת השעשועים.....) או לטייל עם ההורים לשכונה שבה הם גדלו ולצלם פינות אהובות שם. להדפיס ולהדביק במחברת המסע. הילד יכתוב את ההסבר וההורה או הגננת-מורה יכתבו את הדברים מתחת לתמונות.
- להאזנה - <http://web.nli.org.il/sites/nlis/he/Song/Pages/song.aspx?songid=782#2,22,2526,22>

"מזכרת במקור":

חג הסיגד בטיילת ארמון הנציב

בסיפור על חג הסיגד רצינו להאיר דרך היחס המיוחד של בני העדה האתיופית לירושלים, אותה עיר מוזהבת ומקודשת שאליה התגעגעו בכל שנות הגלות באתיופיה. את הגעגוע בכל העדות ומכל התפוצות אל ירושלים בכל שנות הגלות. החיבור העכשווי של קהילת ביתא ישראל אל ירושלים מהדהד את שירי הגעגוע החל מהבכיה 'על נהרות בבל' מתהילים, התפילות והמזמורים שמלווים את הגעגוע ונאמרים בכל תפילה, בברכת המזון, בחתונות ועוד, דרך שירת רבי יהודה הלוי, ועד הציונות 'ארץ ציון וירושלים'. (גם שירה של נעמי שמר ירושלים של זהב הוא שיר געגוע לירושלים)

להרחבה למורה על חג הסיגד <https://www.youtube.com/watch?v=15py-g1YdZo>

נקודות לדיון:

- געגועים למקום - האם יש מקום שאתם רוצים להגיע אליו ולא יכולים?
- איך מתגעגעים – אפשר להראות משפטים בתפילה שמבטאים געגועים, אפשר לבקש מהילדים לצייר געגועים (למשל לאבא שהלך למילואים, לסבתא שנסעה לטיול ארוך....)
- לשיר ביחד את השיר "מעל פסגת הר הצופים" ולדון במילים.
- למה המשורר מספר על הגעגועים לירושלים? מה מיוחד כל כך בעיר הזאת?
- למה דימיינו היהודים שבאו מאתיופיה שירושלים היא עיר שכולה זהב? איך הרגישו כשבאו לארץ וראו שלא דווקא.....
- מה מסמלים הבגדים לבנים שלובשים בחג הסיגד?
- באיזה עוד חגים לובשים לבן? מה מסמל בגד לבן?

הצעות לפעילות:

- ללמוד כמה מילים באמהרית (אם אפשר – לבקש ממבוגר היודע את השפה לבוא לגן ולכתוב עם הילדים כמה מילים כמו "ירושלים", "בית המקדש", "חג הסיגד").
- לנסות להציג געגוע בהצגה או ריקוד.
- לכתוב "ירושלים" באמהרית: לכתוב למעלה את כל הא-ב בעברית ובאמהרית ולבקש מהילדים למצוא את אותיות הנכונות. או להכין מדבקות עם כל אות לחוד ולבקש מהילדים להדביק את המילה, ולקשט אותה בצורות וצבעים המתאימים לדעתם לירושלים. (צבע מוזהב, מתאר של חומות, הרים מסביב....)
- כתב חידה: לכתוב את המילה ירושלים באמהרית ולתת לילדים למצוא בטבלה את האותיות המקבילות בעברית וכך לגלות את המילה ירושלים.

אנו בונים את ירושלים ויומן מסע:

על הקיר בגדול ובאלבום בקטן:

- הגננות והמורות יציירו על הלוח שני הרים ואת כיפת הסלע והילדים ידביקו דמויות של יהודים מהעדה האתיופית (בגדים לבנים, מטריות צבעוניות). אולי עם "בלונים" של 2-3 אמירות.

- יצירה קבוצתית – הילדים מקבלים בריסטול עם דמויות לבושות לבן, ויוצרים מטריות צבעוניות ומצמידים אותן לדמויות ותולים על הלוח.

לכיתות א': באזורים שעדין ריקים ניתן לתלות עד המשך מילוי הלוח – מילים של געגוע, ציורי געגוע, 'מכתבי געגועים' של הילדים.

- הצעות לכיתות א' – כתיבת המילה ירושלים בכל מיני שפות:

القُدس

יְרוּשָׁלַיִם

Иерусалим

JERUSALEM

ירושלים

ביומן המסע

- "ירושלים של זהב" – לבחור בית, שכונה או רחוב בירושלים ולצבוע אותם בצבע זהב או לצפות בנייר מוזהב. אפשרות נוספת – עבודה בחמרן (יש להיזהר שהילדים לא ייחתכו בקצוות החדים) – ריקוע וחריטה של בנין או חלק מחומה.
- מתוך פעילות כתב החידה להעתיק את המילה ירושלים באמהרית ולהוסיף עיטור או ציור.

<https://www.youtube.com/watch?v=NauLC43hAc0>

מזכרת במקור:

חגי האור במאה שערים ובעיר העתיקה

חג החנוכה הוא חג האורים, ומקובל להציג את החנוכייה הדולקת בחלון, כדי "לפרסם את הנס". משום שבגמרא הנחת החנוכייה היא בפתח הבית רבים (בעיקר חרדים ליטאים) נוהגים לפרסם את הנס בכניסה לבניין בתוך קופסת זכוכית שתגן על הנרות. בשכונות הירושלמיות המסורתיות, ובעיקר בשכונה החרדית "מאה שערים" בה הבתים עומדים צפופים, החנוכיות הרבות בכניסות הבתים ובחלונות מאירות את הרחוב בשלל אורות מרצדים. אבל לא רק השכונות היהודיות מוארות בחנוכה. בעונה זו של השנה (והשנה בעיצמו של חנוכה ממש) חל גם חג המולד הנוצרי, שגם בו נהוג לקשט את הבתים והרחובות באורות צבעוניים, וכך גם העיר העתיקה זוהרת ומנצנצת בלילות החורף. הסיפור על חגי האור בא להדגיש את מעמדה המיוחד של ירושלים כ"עיר עמים רבים" שמכנסת לתוכה דתות ועדות רבות ושונות. וכעיר של אור.

נקודות לדיון:

- מאה שערים – סיפורה של השכונה – היציאה מן החומות של העיר העתיקה (אם לא הרחבתן בנחלאות).
- בתרבויות שונות מציינים חגי אור דווקא בחורף. האם אתם יכולים לחשוב על סיבות לכך?

(ראי מצגת) <http://www.meitarim.org/images/files/%D7%97%D7%92%D7%99-%D7%90%D7%95%D7%A8-%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%9D.pptx>

- ההבדל בין אור חשמל לאור נרות.

אנו בונים את ירושלים

- יצירת ויטראז' ירושלמי. (כל ילד יצייר על שקף בית/חלון עם נרות, ואז תולים את השקפים צפופים מאד זה לזה).
- אפשרות נוספת: כל ילד יקבל קופסא. (הקופסאות יהיו בגדלים שונים). בכל קופסא יחתכו חלון ובחלון יודבק צלום או שקף שעליו יצייר הילד את האור שלו. אח"כ יודבקו כל הקופסאות על משטח בצפיפות. אפשר גם לקחת פנסים קטנים ולהאיר בהם מתוך הקופסאות כשהגן מוחשך.
- ילדי מיתרים וילדים חרדים: דיון על דמיון ושונות. האם מכירים ילדים חרדים (במשפחה, בשכונה, בחוג), האם היו רוצים לחוות פעם לימודים בחדר או בתלמוד תורה. מה לדעתם עושים הילדים החרדים בשעות הפנאי? מה מיוחד בלבוש שלהם? למה לדעתם הם מתלבשים אחרת מאתנו? (ראי מצגת)

• <https://drive.google.com/file/d/0B4p3A7DqE8RqTDctbHRNaldjRjg/view?usp=sharing>

לכיתות א': באזורים שעדיין ריקים ניתן לתלות עד המשך מילוי הלוח - כל ילד ייצור מודל מוקטן של חנוכייה (אפשר בסגנון שיש לו בבית) ויתלו על הקיר

יומן מסע

אפשר להציע לילדים לצלם או לצייר מצבים מחג החנוכה אצלם בבית. האם יש חנוכיה מיוחדת? איזה מין דמי חנוכה מקבלים? איזה לביבות מכינים אצלם?

<https://www.youtube.com/watch?v=wPUwVqi2dbM&index=4&list=PL9jsqE83enkLq5nM5HvJS9oCSUsXkye6K>

מתאבלים על החורבן בכותל המערבי

(הסיפור מיועד ל" בטבת אך מתאר את תשעה באב)

עשרה בטבת הוא היום שבו החל המצור על ירושלים, מצור שהסתיים בחורבן העיר וחורבן בית המקדש הראשון. היום נקבע כאחד מארבעת ימי האבל על חורבן ירושלים ביחד עם צום גדליה, י"ז בתמוז ותשעה באב. המסורת מספרת שבתשעה באב נחרב גם בית המקדש השני על ידי הרומאים, ובאמת תשעה באב הוא יום צום ואבל המורגש מאד ברחוב הישראלי. עם זאת – היות שהוא חל בחופשת הקיץ היום הזה ומשמעותו אינם מקבלים ביטוי במערכת החינוך. משום כך בחרנו לתאר את האבל על חורבן בית המקדש בעשרה בטבת, (למרות שהסיפור מתאר את האווירה בכותל בתשעה באב) ודרכו לדבר על מקומו של המקדש בחיי העשייה והרוח של עם ישראל ועל מקומה של ירושלים כעיר שהמקדש שוכן בה. העיסוק בירושלים כעיר הקודש יעלה גם בסיפור הזה.

נקודות לדיון:

● מדוע האנשים בכותל נראים ליונה עצובים?

● בסיפור עולים ביטויים שונים לעצב: בכי, ישיבה על הארץ, צום, מנגינות עצבות כיצד אתם מביעים עצב?

● הזקנה והאנשים בכותל אבלים על חורבן בית המקדש? אילו דברים (דברים) זו לא המילה הנכונה אבל אני לא מצליחה להתנסח כרגע) יכולים לגרום לכם לעצב? מה בין עצב ואבל?

● אילו כלים יש לנו להתמודד עם צער, עצב או אבל?

● מדוע לדעתכם גם היום אלפי שנים אחרי החורבן יהודים בכל העולם אבלים?

● מתוך התיווך על הפער בין הסיפור שחל בט באב לעשרה בטבת אפשר להרחיב ולספר לילדים על ארבעת צומות החורבן ועל מנהגי האבלות הרבים שאת חלקם הם מכירים – כמו שבירת הכוס בחופה.

אנחנו ממליצים להרחיב ולספר על הכותל ועל מקום המקדש.

כמובן שאפשר להרחיב על אהבת חינוך דרך סיפור האחים והאלומות.

אנחנו ממליצים להמשיך את השיח על הכותל ומעמדו המיוחד דרך הסיפור על כותל העניים.

הערה לגנת – הסיפור על כותל העניים הוא אגדה עממית, שאין לה בסיס במציאות ההיסטורית. הכותל שאנו ניצבים מולו היום הוא שריד לחומת תמך שסבבה את רחבת הר הבית עליו שכן בית המקדש שבנה הורדוס. האגדה בחרה למקם את הסיפור בתקופת המלך שלמה, שבנה את בית המקדש הראשון. יתכן שהאגדה נוצרה על רקע דלותם של יהודי ירושלים שפקדו את הכותל בדורות שעברו. מכל מקום מה שחשוב לנו הוא המסר של האגדה, לפיו רק מי שבונה במו ידיו זוכה לראות את מה שבנה מתקיים לאורך זמן.

כשרצה שלמה המלך לבנות את בית המקדש, אמר לו ה': "מקדש זה יהיה מקדשו של העם כולו, והם אלה שצריכים להקימו".

אסף שלמה את כל העם, הפיל גורל – וכך זכו השרים והעשירים להקים את כותל המזרח, הגבירים העשירים הקימו את הכותל הצפוני והדרומי, ואת הגג. הכהנים זכו לבנות את המקומות שנחשבים לליבו של בית המקדש - ארון העדות, שבו נשמרו עשרת הדברות, וחדר קודש הקודשים שעמד תמיד ריק, ורק הכהן הגדול נכנס אליו פעם אחת בשנה – ביום הכיפורים. שאר העבודות בבית המקדש ניתנו לשבט לוי, ובניית הכותל המערבי נפלה בחלקם של העניים.

העשירים מכרו תכשיטים וזהב, ובכסף שקיבלו קנו חומרי בניין יקרים ושכרו פועלים שעשו את העבודה במקומם, ומלאכתם נשלמה מהר. ואילו עבודת העניים התנהלה לאיטה, כי לא היה באפשרותם לשכור פועלים ולרכוש חומרי בנייה יקרים. אבל הם רצו מאד לקחת חלק בבניית המקדש, ולכן, במו ידיהם ובזיעת אפם חצבו אבנים כבדות ממערת צדקיהו ונשאו אותן על גבם, עד שהשלימו את בניית הכותל המערבי – הוא הקיר שתמך בבניין בית המקדש.

הדבר מצא חן בעיני ה', וכשבניית בית המקדש הסתיימה יצאה בת קול והכריזה: הכותל הזה, פרי עמלם של העניים, לא יחרב לעולם! לעולם אין השכינה זזה מן הכותל המערבי.

- דיון – איך קרה לדעתכם שדווקא הכותל המערבי, כותל העניים, נשאר כשריד לבית המקדש?

אנו בונים את ירושלים:

- יצירה קבוצתית – ציור תפילה אישית / כתיבה או הכתבה של מילות תפילה אישית. ואז הדבקת התפילות זו לצד זו - יצירת כותל בקשות.
- ליד הכותל – לצייר או להדביק תמונות של ילדים ובוגרים מכל העדות והמגזרים.

יומן מסע

ציור או הדבקת התפילה האישית גם ביומן המסע לצד תמונת הילד, או – אם יש – תמונה של בני המשפחה בכותל (למשל בבר מצווה של האח הגדול וכד')

לצייר כלים שלמדנו להתמודדות עם עצב.

עבודה עם בני המשפחה: איסוף סיפורי כותל במשפחה – אירועים מיוחדים חוויות מרגשות שהיו לבני הבית בכותל

<https://www.youtube.com/watch?v=TpEYkvYalds>

"מזכרת במקור":

טו בשבט בעין כרם

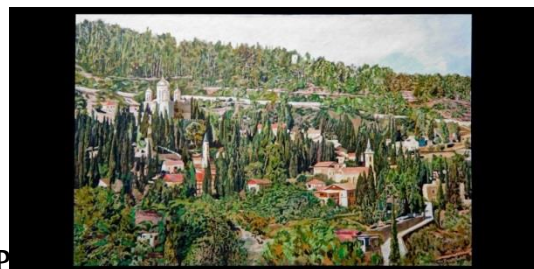
עין כרם היא שכונה ירושלמית ציורית ומיוחדת במינה בעלת אופי כפרי, מוקפת הרים עמקים ויערות. עין כרם נחשבת כמקום מקודש לנצרות ויש בה מספר כנסיות מפורסמות ומנזרים. הניתוק היחסי של עין כרם מהעיר עצמה, והנוף המיוחד שלה משכו אליהם אמנים, שציירו את הנוף הציורי, וחלקם גם השתקעו בה. ולכן גם כיום עין כרם היא שכיית חמדה כפר בתוך עיר ממקום שטבע, אומנות ורוח מתערבבים בו. הסיפור מאפשר לנו לעסוק בנוף של הרי ירושלים, להרחיב על ירושלים כמקור והשראה לאין סוף יצירות אומנות, בתי ספר לאומנות ועוד ולהביא גם רוח אחרת שהיא לא מחוברת בהכרח להיסטוריה או לקדושת העיר.

הצעה לפעילות:

ציורים וצילומים של עין כרם:

התבוננות בציורים של גוטמן, ראוכן, ארדון ודוד הראל. הגנת תציג שקופיות או העתקים שלהם והילדים יראו את ההבדלים. (ראי מצגת)

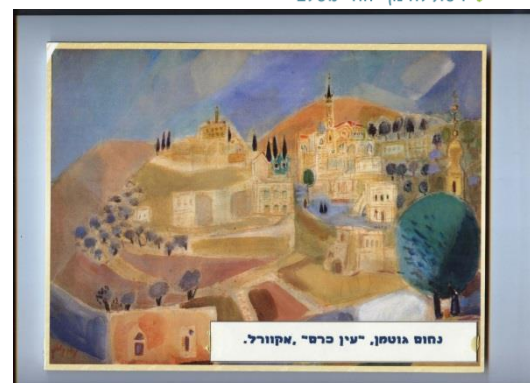
<http://www.meitarim.org/images/files/%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%9B%D7%A8%D7%9D.pptx>

דוד הראל מוסקוביה (מנזר רוסי בעין כרם).

דוד הראל עין כרם.

עין כרם ארדון

ראובן רובין עין כרם

- איך רואה כל אומן את השכונה?
- איזו תמונה מוצאת חן בעיניך במיוחד?
- בהמשך הגננת/המורה תציג צילומים של השכונה, והילדים ישוו בין הציורים לצילומים.
- למה ציירו את ירושלים כל כך הרבה? מה מיוחד בה כל כך?

טו בשבט בעין כרם

- איך רואים שהחג הגיע בשכונות שונות בירושלים?
- האם בנחלאות או בעיר העתיקה נראה שקדיות פורחות כמו בעין כרם?
- איזו הרגשה מעוררות בכם תמונות של הרבה שקדיות בהרים?
- ומה אתם מרגישים כשאתם רואים עץ שקדיה אחד בודד בשכונה עירונית עם בתים צפופים ובלי גינות?

אנו בונים את ירושלים:

בנית 'הרים סביב לה', הוספת עצים בתוך וסביב לעיר (סוג של נטיעות וירטואליות ©) לכיתות א': באזורים שעדיין ריקים ניתן לתלות עד המשך מילוי הלוח – ציורי נוף של הילדים בהשראת המצגת.

סיכום – ביומן המסע:

כל ילד בוחר תמונה אחת ומצייר בעקבותיה.

<https://www.youtube.com/watch?v=TpEYkvYalds>

"מזכרת במקור":

פורים בגן החיות התנכ"י

בחרנו לספר על גן החיות התנכ"י הפועל בירושלים מפני שהמקום מיועד לילדים, ומפני שגם בו, כמו ברכבת הקלה, נפגשים באופן טבעי תושביה השונים של ירושלים – משפחות יהודיות וערביות, חרדים וחילונים.

הפעילות המוצעת קשורה לתחפושות: ל"חפש" בנינים ושכונות בירושלים לבעלי חיים.

למשל מגדל דוד הופך לג'רפה

מתחם הולילנד הופך למפלצת/דרקון.

גשר המיתרים לציפור דמיונית.

הרכבת הקלה – נחש.

הילדים יעינו בתמונות של ירושלים, ויציעו תחפושות לחלקי העיר.

הצעות לפעילות

לרגל העיסוק בגן החיות – יצירה שתוקדש לסמל העיר – אריה: הילדים יקבלו בריסטול בצורת מגן עם אבני חומה (או בריסטול ריק) ויציירו עליו את סמל העיר – אריה, חומה, ענפי זית.

עיסוק זה ילווה בדיון על האריה – מה הוא מסמל? מדוע? מדוע נבחר להיות סמל לירושלים דווקא?

פעילות ביומן המסע ובלוח ירושלים

תחפושית: כל ילד יבחר את הבניין או השכונה, ידביק את התמונה ביומן המסע, ויוסיף עליה את התחפושית.

לסיום כדאי להוסיף ללוח את הבניינים המחופשים וכן למקם בגן החיות דמויות של ילדים שונים (עדות, מגזרים, בנינים ובנות, יהודים ופלסטינאים).

ביומן מסע במידה והילדים היו בגן החיות אפשר להוסיף תמונה של הילד ומשפחתו מהביקור בגן.

על המפה נכון לבנות גם את גן החיות ואפשר לבנות את תיבת נח כמייצג של הגן במפת העיר שלנו.

<https://www.youtube.com/watch?v=qGIWnrQA01w>

"מזכרת במקור"

הרכבת הקלה

בזמן כתיבת שורות אלה ירושלים היא העיר היחידה בארץ שלה רכבת קלה. הרכבת חוצה את העיר מהר הרצל ועד לפסגת זאב. היא עוברת ברחוב יפו, שהוא הרחוב המרכזי של ירושלים, ומחברת בין המרכז לשכונות המרוחקות, ובין שכונות ערביות לשכונות יהודיות. ברכבת נפגשים תושבים ערבים ויהודים, תיירים ובני המקום, חרדים וחילונים. אפשר לומר שנסיעה ברכבת הקלה היא נסיעה בין תרבויות, בין עדות, בין דתות, ובין נופים רבים, שונים ומגוונים. הסיפור הזה מביא פן מסוים של הביטוי 'העיר שחברה לה יחדיו'.

אנחנו מציעים לערוך משימת תצפית שבועית:

מידי יום הילדים יערכו תצפית בדרכם הביתה וחזרה על מגוון האנשים והתלבושות (לא במובן של אופנה) שהם רואים סביבם. כדאי ערוך את התצפיות לפני העבודה על הסיפור הזה.

האם השכונה שלכם מגוונת? האם אתם נפגשים עם מגוון רחב של אוכלוסיות בשכונה?

אנו בונים את ירושלים:

בנייה קבוצתית של רכבת שעוברת בין שכונות בעיר. התוצאה אינה חייבת לשקף את ירושלים "אחד לאחד", אלא את הרעיון של רכבת עירונית העוברת בין מגוון בתים ושכונות. כדאי לכלול גם את גשר המיתרים וליצור אותו מחוטים המשוכים מנקודה מסוימת. אם אתן מעוניינות להדגיש את ההבט הדו לאומי ובין דתי של ירושלים - לציין על ידי בתים או דמויות מוסלמיות מסורתיות את מזרח העיר ולהציב את רחוב החנויות - יפו ולדבר על הקרבה והשכנות.

ביומן המסע

- ציור של קרון רכבת ולהדביק בחלונות ראשים של הילד ובני משפחתו או הילד וחבריו.
- אפשר גם להציע לילד לבחור באילו שכונות הוא נוסע (לדפדף בתמונות ירושלמיות) ולהדביק תמונות שלהן בשני הצדדים של הקרון.
- ציור יום טיול בירושלים – אמיתי או מדומיין.
- להוסיף דמויות ירושלמיות – אפשר לגזור מעיתונים או להשתמש באיקונים המופיעים בערכה.

<https://www.youtube.com/watch?v=LIERE1dAka>

"מזכרת במקור":

יום הזיכרון ויום העצמאות בהר הרצל

עד עכשיו קראנו על שכונות ואתרים המבטאים את אופייה המיוחד של ירושלים כעיר בעלת מגוון גדול של אנשים מבני עדות, דתות ועמים שונים. וכעיר בעלת פנים מגוונות – עיר הקודש, עיר של אור, הרים סביב לה וכד'. בסיפור על הר הרצל אנו מתעכבים על מעמדה של ירושלים כעיר הבירה של מדינת ישראל – העיר שבה נערכים הטכסים המרכזיים של יום הזיכרון ויום העצמאות, ובה שוכנים המוסדות הלאומיים המרכזיים של המדינה - הכנסת, בית המשפט העליון ומוזיאון ישראל. הסיפור מאפשר לכן, מחנכות הגילאים הצעירים להתייחס למעבר מעצב לשמחה מבלי להתעמק בעצב ומבלי לעסוק בצורה עמוקה במשמעות יום הזיכרון.

נקודות לדיון:

- לכבוד יום העצמאות אנחנו מדליקים משואות וזיקוקים. מה מסמלים האש והאור? האם הם מתאימים דווקא ליום העצמאות? איך?
- שיחה - הסבר על טכס הדלקת המשואות. מי נבחר להדליק ומדוע.
- המעבר מעצב לשמחה - האם זה טבעי? למי זה קשה במיוחד?
- עצמאות של ילד ועצמאות של מדינה - מה דומה? מה שונה?
- הטכסים המרכזיים מתקיימים דווקא בירושלים - מדוע?
- שיחה על משמעות של עיר בירה. בשיחה כדאי להזכיר את הכנסת, בית המשפט העליון, האוניברסיטה (גבעת רם), ומוזיאון ישראל המרוכזים כולם קרוב זה לזה, וכמובן להראות תמונות מתאימות.

אנו בונים את ירושלים

- כל ילד מקבל "משואה" שהוא צריך לצבוע ולתת לה תוכן (איזה דבר חשוב ומועיל אני יכול לעשות?). אפשר לעשות פעילות זו גם ביומן המסע.
- לסיכום – יצירה קבוצתית. - הילדים מדביקים את המשואות שקישטו על דגם גדול של רחבת הטכס.
- בניית קריית הלאום – להוסיף ללוח צילום של הכנסת ושל יתר בנייני הלאום – מוזיאון ישראל. (היכל הספר – אפשר לבנות מקלקר), הספרייה הלאומית, בית המשפט העליון. אפשר לבנות את הבניינים ממש - את הכנסת אפשר לבנות מרצועות (אורך) מתעגלות של גילי נייר טואלט. את הספרייה הלאומית מדפי מאמרים או מגזיני ידע.

יומן מסע

כל ילד יכתוב או יכתוב את "מגילת העצמאות שלנו" – כפי שהוא מבין אותה.

"מזכרת במקור":

שבועות וצום הרמאדאן ברחבת הכותל וברחבת הר הבית

בסיפור הזה בחרנו להציג את האוירה המיוחדת בכותל בבוקר של חג השבועות, כאשר אנשים רבים שלמדו כל הלילה על פי המנהג המקובל של "תיקון ליל שבועות" נוהרים אל הכותל לתפילת שחרית מוקדמת (ותיקון) כל רחבי העיר ומתקבצים יחדיו חרדים בבגדי חג שחורים וציונים בבגדי חג לבנים לתפילה המונית ומרגשת בכותל.

חודש הרמאדאן הוא חודש מקודש למוסלמים, שבו הם צמים ומרבים בתפילות וידועות במיוחד התפילות ההמוניות בימי שישי (היום הקדוש למוסלמים) ברחבת הר הבית. משום שהמוסלמים מחשבים את מועדיהם על פי הירח בלבד מועד החגים וחודש הרמאדאן משתנה משנה לשנה הוא יכול להתקיים בכל אחד מחודשי השנה. השנה יכול שבועות במהלך חודש הרמאדאן וכך בסיפור שלנו סמוך לכותל, בדרך לאל אקצא, נוהרים מוסלמים לתפילת הבוקר. בימים המתוחים שבהם נכתבת התכנית קשה לנו לתאר לעצמנו מציאות שבה יהודים ומוסלמים הולכים אלה לצד אלה – כל אחד לתפילתו, אבל היו ימים שלווים כאלה, ואנו מקווים שעוד יהיו.

נקודות לדיון:

מדוע עולים לרגל? מדוע ממשיכים במסורת למרות שהבית חרב?

האם יש הבדל בין התפילה בבית או בבית כנסת והתפילה בכותל?

כדאי להראות את התמונות – מה מגישים האנשים בתמונות? לדבר גם על השייכות וההתעלות שבקבוצה גדולה שעושה דבר מה וודאי רוחני במשותף לצד הצפיפות, התורים, ההתארגנות וכד'

• העלייה לרגל בירושלים:

לימוד המדרש על הניסים שנעשו בירושלים ברגלים:

”... עומדים צפופים ומשתחווים וְרוֹחִים,

וְלֹא הִזִּיק נְחֹשׁ וְעִקְרָב בִּירוּשָׁלַם מְעוֹלָם,

וְלֹא אָמַר אָדָם לְחַבְרוּ צַר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַם”

(אבות ה' ה')

- מה פירוש הדברים? הסבר מילולי ומשמעות חברתית ודתית.
- היכן אתם מרגישים רוחב ונינוחות למרות שפיזית צפוף ולהפך – ניסוח לא משהו...

- הבאת הביכורים לירושלים:

פיצד מעלין את הבכורים?

כל העירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד, ולנין ברחובה של עיר.

ולמשכים הנה הממנה אומר, קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו:

והשור הולך לפניכם, וקרניו מצפות זהב, ועטרה של זית בראשו.

החליל מכה לפניכם,

עד שמגיעים קרוב לירושלים.

הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניכם, ועטרו את בכוריהם.

וכל בעלי אמניות שבירושלים עומדים לפניכם ושואלין בשלומם....

החליל מכה לפניכם עד שמגיעין להר הבית.

משנה מסכת בכורים פרק ג'

- מה מספרת לנו המשנה?
- לשם מה מעלים את הביכורים לירושלים?
- איזה אורה מתוארת במשנה?
- האם היום אפשר/כדאי לעשות טכס כזה?
- היום רוב העם איננו חקלאי. איזה "ביכורים" אפשר להביא בימינו לירושלים?

- צום הרמדאן: כדאי להסביר לילדים מהו צום הרמדאן.

"הייחוד העיקרי של חודש רמדאן באסלאם הוא הצום (איסור אכילה ושתייה) שמקיימים המוסלמים בכל יום של החודש מעלות השחר ועד השקיעה. חודש הרמדאן נחשב לחודש של קדושה, אחווה ושמחה בתרבות המוסלמית. בעיני המוסלמים זהו חודש של התבוננות פנימית, התקרבות לאל, כפרה על עוונות עשיית מעשי חסד והזדהות עם הרעב והקושי שהוא מנת חלקם של עניים ובעלי מצוקה". (מן הויקיפדיה).

- אפשר להצביע על הזיקה בין צום הרמדאן לצום ביום הכיפורים. ועל הדמיון בהערת המתפללים כפי שהכרנו בסליחות בנחלאות.

פעילות

- המחזה של המשנה הראשונה - ציפוף הילדים במרחב קטן בתוך הגן.
- המחזה/המחשה של המשנה שמתארת הבאת הביכורים.

אנו בונים את ירושלים

- הבאת ביכורים - סלסלות קטנות ובהן פירות וירקות של העונה.

יומן המסע:

שבועות חל סמוך לסוף שנת הלימודים. אפשר לחשוב עם הילדים אילו ביכורים הם יכולים להביא לקראת העליה לכיתה א', ולקראת סיום כיתה א'? ולציין אותם ביומן המסע שלהם: כתיבת מילים ראשונות, תרגילים בחשבון, שיר שלמדו...

<https://www.youtube.com/watch?v=D61evtO1BVs>

"מזכרת במקור":